

RUSYA FEDERASYONU BAŞKANLIK SİSTEMİ VE TÜRKİYE'YE YANSIMALARI*

Cenay BABAĞLU¹
Sedat ÇOBANOĞLU²

Özet

Rusya Federasyonu'nda son otuz yılda yaşanan hükümet sistemi değişimi, Rus yönetim geleneğine bağlı olarak açıklanabilir. Sovyetler Birliği döneminde hükümet şekli sosyalist yapılanmaya göre düzenlenmiştir. Ardından politika transferleriyle Fransa'dan alınan yarı başkanlık sistemi, Rusya'nın hükümet sistemine uyarlanmıştır. Ancak, merkezîyetçi eğilimler Rusya'yı yürütmenin daha güçlü olduğu bir hükümet sistemine yöneltmiştir. Hâlihazırda Rusya'daki hükümet sistemi, güçlendirilmiş bir yarı başkanlık modeli olarak ifade edilmektedir. Bu çalışma ile Rusya örneğinde, güçlü yürütmenin, başkanlık sistemine geçiş için bir ara yol olup olmadığı sorgulanacaktır. Sovyet sonrası yaşanan değişim süreçlerini hedef alan çalışma, reformlar kapsamında incelenerek yarı başkanlık ve başkanlık yönetim sistemleri ekseninde değerlendirilecektir. Bu bağlamda, yapılan çalışmada Rusya Federasyonu deneyimi ve güçlendirilmiş başkanlık sisteminin nedenleri ve yaşanan değişim süreçleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Başkanlık, Rusya Federasyonu, Yarı-Başkanlık Sistemi, Yürütme, Türkiye.

JEL Kodları: D72, D73, O57.

PRESIDENTIAL SYSTEM OF RUSSIAN FEDERATION AND REFLECTIONS ON TURKEY

Abstract

Government system changings in the Russian Federation over the last thirty years can be explained by the tradition of Russian administrative system. During the Soviet Union period, the government was organized according to the socialist structure. Until from 1993 the semi-presidential system, taken from France with policy transfers and adapted to the Russian government system. However, the centralist tendencies in Russia have led the political system toward a stronger executive model and the present governmental system in Russia is expressed as an empowered semi-presidential model. In this study, it will be questioned whether the empowered semi-presidential system is a way to go to the presidential system in Russian Federation. The study aims within the scope of the reforms at post-Soviet period to evaluate on the axis of semi-presidential and presidential governmental systems. In this context, causes and processes of an empowered presidency and Russian Federation experience will be examined in this study.

Key Words: Presidency, Russian Federation, Semi-Presidential System, Executive, Turkey.

JEL Codes: D72, D73, O57.

* Bu çalışma, Marmara Üniversitesi'nde düzenlenen III. Stratejik Kamu Yönetimi Sempozyumunda sunulan bildirinin geliştirilmiş halidir.

¹ Yrd. Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, cbabaoglu@ohu.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, sedatcobanoglu00@gmail.com

GİRİŞ

Her devletin kendi içinde bulunduğu yönetim kültürüne bağlı olarak hükümet sistemleri değişiklik gösterebilmektedir. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan değişimlerin temelinde merkeziyetçi ya da âdemi merkeziyetçi yaklaşımlar etkili olabildiği gibi, bölgesel ya da küresel politik-ekonomik gelişmeler de etkili olabilmektedir. Ayrıca kamu politikalarındaki yaşanan başarısızlıklar da farklı hükümet sistemlerinin deneyimlenmesine yol açabilmektedir. Bu süreçte farklı ülke deneyimlerinden çıkarımlar yaparak politika yansımaları ya da transferleri söz konusu olmaktadır. Hükümet sistemi transferlerindeyse genellikle kaynak ve hedef ülkeler farklılaşmakta ve hedef ülke yönetim kültürü ile transfer edilen sistem farklı formlara dönüşebilmektedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan 15 devletin her biri de kendine özgü hükümet sistemleri benimsemiştir. Bu değişim süreçlerinde diğer ülkelerin yönetim sistemleri incelenerek, politika transferleri aracılığıyla yeni hükümet sistemleri benimsenmiştir. Rusya devletinde yaşanan hükümet sistemi değişimi de Rus yönetim geleneğine bağlı olarak gelişmiştir. Sovyet Sonrası dönemde Rusya Federasyonu, hükümet sistemi açısından Fransa'yı örnek almıştır. Politika transferleriyle Fransa'dan alınan yarı başkanlık sistemi, Rusya'nın hükümet sistemine uyarlanmıştır. Ancak, Rusya'daki merkeziyetçi eğilimler yürütme erkini daha güçlü bir yapıya yöneltmiştir.

Yapılan bu çalışmada da öncelikle Rusya'nın siyasi ve idari geçmişi kısaca değerlendirilecektir. Ardından Rusya'da yürütme erkini niteliği ve Rusya Başkanlık Sistemi açıklanmaya çalışılacaktır. Rusya'da güçlü yarı-başkanlık modeli değerlendirilecek ve Türkiye'de 2019 yılından itibaren tam anlamıyla yürürlüğe girecek başkanlık sistemi karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Çalışmanın, iki ülke arasındaki benzerlik ve farklılıklar üzerinden Türkiye'nin olası sorun ve çözüm önerileri için yol gösterici olması amaçlanmaktadır.

I. RUSYA FEDERASYONU'NDA İDARİ VE SİYASİ YAPI

Rus yönetim kültürünün temelleri dokuzuncu yüzyılda kurulan Kiev Prenslğine dayanmaktadır. 15 büyük kabile birleşerek Doğu Slavları Kabileler Birliğini oluşturmuş birlikte Kiev'de kurulan Rus devletinin temellerini atmışlardır (Remington, 2004: 369). Kiev'deki devletin vücut bulmasına kadar, "Kabile, Kabileler Birliği ve Süper Birlik" olarak dikey bir yapılanmadan bahsetmek mümkündür (Belyavskiy vd, 1983: 45, 46). Kabile birlikleri zamanla birer prenslik ya da knezlik³ halini almıştır. Zaman içerisinde merkezi hükümet güçlendikçe, yerel knezlikler tasfiye edilmiştir. Önceki proto-federal yapıyı ortadan kaldıran Kiev Knezliği, Hristiyanlık dinini kabul ettikten sonra daha da güçlü hale gelmiştir. Böylelikle Rus devletinin doğuşu, Kiev knezliği çatısı altında toplanan farklı knezliklerin ve kabilelerin siyasi örgütlenmesi sonucunda ortaya çıkmıştır (Hakimov, 2011: 90).

13. yüzyılda dağılık ve knezlikler halinde yaşayan Rus devleti Moğol saldırıları sonrasında yıkılmıştır. Moğol İmparatorluğu döneminde Rus knezleri, birer vasala⁴ dönüştürülmüştür. Knezler, Hanlık tarafından onaylandığı takdirde görevlerini yapmaya devam etmiştir. Han, tüm knezliklerin iç işlerine karışmıştır. Moğol devlet sistemindeki merkeziyetçi anlayış bu dönemden sonra Rus devlet yönetim sistemine yerleşmiştir. Bu süreç, merkeziyetçi bir Rus devletinin kurulmasının yolunu da açmıştır (Naumov, 2011: 28).

³ Büyük Sovyet Sözlüğünde knezlik; monarşik devlet yapılanması olarak geçmektedir. Bu knezliklerin yönetiminde Knezler bulunmakta ve feodal devlet örgütlenmesi döneminde oldukça yaygındı. İlk knezlikler, 9. yüzyılda Eski Rus devletinde Kiev civarında ortaya çıkmıştır. 11. ve 12. yüzyılda Kiev'den ayrılan diğer knezlikler, ayrı ayrı knezliklere bölünmüştür (<https://slovar.cc/enc/bse/2005178.html>, 02.08.2017). Knezlikler, Avrasya'da genellikle Ruslar tarafından kurulan devletlerin kökenini oluşturmaktadır.

⁴ Feodal devlet döneminde derebeylerine bağlı olan ve hizmetleri karşılığında toprak verilen kişidir (Ojegov, 2008: 88).

Moğol yönetimi sürecinde Moskova, öncelikle vergi toplayıcı bir role sahipken daha sonra Moğolların yenilmesi ve dağılmasıyla Moskova merkezi bir konuma gelmeye başlamıştır. “Moskova Merkezîyetçi Devleti” çatısı altında hızla birleşme süreci, 15. yüzyılın sonunda ve 16. yüzyılın başında III. İvan (1462-1505) ve III. Vasiliy (1505-1513) dönemlerinde başlamıştır. Fransa’nın mutlakîyetçi yapısını örnek alan Ruslar, otokratik bir yönetime doğru evrilmişlerdir (Roskin, 2011: 321). 18’inci yüzyıldan itibaren imparatorluğa dönüşen ve 1917 Devrimine kadar varlığını devam ettiren Çarlık Rusya’sı merkezi ve otoriter bir yönetim sergilemiştir. Merkezi yönetim güçlendirilirken, yerel yönetimlerin yetkileri de oldukça sınırlı kalmıştır (Vorojeykina, 2010: 17).

Moskova Knezi, tüm Rus topraklarının yöneticisi olarak “Yüce Knez” olmuş ve “Boyar Duması”⁵ oluşturulmuştur. Yüce Knez’in, yasama, yürütme ve yargı alanında büyük yetkilerinin olmasına rağmen, Boyar Duması sınırlandırıcı bir aktör olarak öngörülmüştür. Boyar Duması, diğer knezler ve aristokratlardan meydana gelmiştir. Çünkü Duma, yasama, yürütme, yargı ve dış politikada Yüce Knezle sürekli koordineli çalışan bir örgütlenme olarak tanımlanmıştır. Ancak Boyar Duması ne ekonomik alanda ne de siyasi alanda alınan kararlarda Yüce Knez ile ters bir duruma düşmemiştir (Naumov, 2011: 29). 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Rusya topraklarının genişlemesine binaen yönetimi tek elde toplamak amacıyla merkezîyetçi politikalar sürdürülmüştür. Büyük Petro ve II. Katerina dönemlerinde Avrupa Kıtası kaynaklı yönetim reformları öne çıkmıştır. Bu süreçte Zemstvo kurumları oluşturulmuştur.

Liberal görüş bağlamında kurulan Zemstvo kurumları, Rus kamu yönetiminde anayasal temsili sisteme doğru geçişin ve kapitalist sistemin hızlanmasının öncülleri olmuştur (Güler, 2013: 134). Sovyet bakışına göre ise halk arasındaki kaynaşmanın ve devrimci ruhun dirilmesiyle otokrasiye karşı bir mücadelenin sonucu olarak bu kurumlar ortaya çıkmıştır (Lenin, 1901). 1905 yılında yaşanan başarısız bir devrim denemesinden sonra Çar, Duma’yı dağıtarak tekrar kendi otoritesini kabul ettirmek istemiştir. Ancak işçi örgütleri ve sendikalar bu deneyimden sonra Lenin liderliğinde (Bolşevikler) 1917 yılına kadar daha da güçlenmişlerdir (Öztürk, 2010: 65).

1917 yılında Çarlık yıkılmış, Ekim Devrimi’yle Duma açılmış, parti organı yasallaşmış ve Sovyet yönetimleri oluşturulmuştur. Çarlık rejiminin yerine sosyalist bir yönetim kurulmuştur. Bu büyük değişimin temelinde bir önceki dönemin 19. ve 20. yüzyıllarda sosyal, ekonomik ve siyasal yapıdaki değişimler bulunmaktadır (Akyıldız, 2013: 547). Stalin döneminde totaliter bir yönetim getirilmiş; devlet, iktidar ve siyasal rejimin temel güçleri tek elde toplanmıştır (Sogrin, 2005: 20). Tek parti, tek kişi ve tek lider anlayışıyla uygulanan kamu politikaları, halka dayatılmıştır (Vorojeykina, 2010: 17). Sosyal, ekonomik ve siyasal yetkilerin tek elde toplanması, demokratik sistem için sorun teşkil etmiştir (Gaidar, 1996: 4; Gaidar, 1997: 13, 14).

1917 yılından 1991 yılına kadar sosyalist bir yönetim anlayışıyla yönetilen Sovyetler Birliği, küreselleşmenin getirdiği birçok faktörün etkisini hissetmiş ve birçok alanda yeniden yapılanma sürecine girmiştir. 1970’li yıllarda yaşanan petrol krizleri ve ekonomik sıkıntılar sonucunda 1980’li yıllarda yeni bir dönüşüm sürecine gidilmiştir. 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yılların başında Sovyet sisteminin artık işlemez duruma gelmesinin yanı sıra demokrasi söylemi, halk arasında olumlu bir etki yaratmıştır (Avraamova, 2010: 5). Yeni söylem, yeniden yapılanma sürecinde Batı dünyasına katılmayı simgelemiştir (Roskin, 2011: 357). Sovyetler Birliği’nde yeniden yapılanma ve reform süreci, Gorbaçov ve arkadaşları tarafından başlatılmıştır. Bu süreç, iktisadi ve siyasi alanda ‘Perestroyka’ (Yeniden Yapılanma) ve ‘Glasnost’ (Açıklık) adıyla dönüşümün temellerini oluşturmuştur. Gorbaçov ve arkadaşlarının öngöremediği bir şekilde devam eden iktisadi, kültürel ve siyasi reformlar, yeni sınıf (oligark) ve grup koalisyollarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Kotz- Fred, 2007: 5-9). Sovyetler Birliği, iç ve dış faktörlerin etkisiyle öngörülemeyen bir şekilde dağılmış ve 15 yeni devlet ortaya çıkmıştır. Bu devletlerden birisi de Rusya Federasyonu olmuştur.

⁵ Duma, Rus yönetim kültüründe meclis anlamına gelmekte olup, günümüzde Rusya’da meclisin alt kanadını oluşturmaktadır.

I. II. Rusya Federasyonu'nun İdari Yapısı

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra küresel sürece uyum sağlamak isteyen Rusya devleti, demokrasi söylemi ve piyasa ekonomisi yaklaşımına tutunmaya çalışmıştır. İktisadi alanda yapılan reformlar hükümet sistemini de etkilemiştir. Politika transferi bağlamında öğrenme ve ders çıkarma süreci başlamış ve özellikle 1993 Anayasası yapılırken De Gaulle'ün 1958 Fransız Anayasası örnek alınmıştır. Rusya'daki yönetim sistemi Fransa'daki yarı-başkanlık yönetim sistemine uyarlanmıştır (İnanç, vd., 2015: 44). ABD'ye benzer iki parlamentolu bir sistem kurulmuştur. Anayasa Mahkemesi oluşturulurken ise Fransa, Almanya ve ABD örnek alınmıştır (Roskin, 2011: 350-353).

1993 Anayasası halk oylamasıyla kabul edilmiştir. Bu anayasanın ilk 16 maddesi anayasal sistemin temel ilkelerini tanımlamaktadır. Anayasanın ilk maddesinde Rusya'nın cumhuriyetle yönetilen demokratik ve hukuk devleti niteliğine vurgu yapılmaktadır. Anayasaya göre devletin federal yapısı beş temel ilkeye dayanmaktadır. Bunlar devletin bütünlüğü, devlet gücünün birliği, Rusya Federasyonu ile federe birimlerin organlarının arasındaki yetki alanlarının ve iktidarlarının sınırlandırılması, Rusya Federasyonu'ndaki halkların eşitliği ve halkların kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesi ilkeleridir (Tellal ve Keskin, 2013: 405, 406). Anayasal temel ilkelerden hareketle, Rusya Federasyonu özgürlükçü ve eşitlikçi bir devlet yaklaşımı sergilemektedir. Ülke içinde yaşayan halkların kendi kaderlerini belirlemesi ise federal devlet örgütlenmesindeki yerel yönetimlerin (Mesnoe Samoupravlenie/Local Self-Government) özerklik seviyelerinin yüksek derecede olduğuna işaret etmektedir. Ancak Rusya Anayasasına göre merkez-yerel otoritelerin yetkileri kendi sınırları içinde belirlenmiştir.

1993 Anayasası, anayasal organların (yasama, yürütme ve yargı) arasındaki işlevleri ve fonksiyonları yeniden tanımlamıştır (Barabaşev ve Klimenko, 2010: 10). Kuvvetler ayrılığı prensibi Anayasanın, birinci kısım birinci bölüm 10. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir: "*Rusya Federasyonu'nda devlet egemenliği; yasama, yürütme ve yargı organlarının ayrılığı prensibi esasına dayanır. Yasama, yürütme ve yargı organları, yetki alanlarında, bağımsızdır.*" (Rossiyskaya Konstitutsiya, 1993: 1).

Rusya Federasyonu'nda devletin yetkisi, devlet başkanı, Federal Meclis (Federasyon Konseyi ve Devlet Duması), hükümet ve mahkemeler tarafından yasama, yürütme ve yargı güçlerinin ayrılığı ilkesine göre kullanılmaktadır. Federe birimler devlet yetkisini kendi sınırlılıkları içinde kullanmaktadır. Yerel yönetim birimleri ise Anayasa tarafından güvence altına alınmışlardır (Tellal- Keskin, 2013: 406).

1993 Anayasa'sına göre Yasama organının yapısı ABD'nin yasama organına benzer bir şekilde Rus yönetim kültürüne uyarlanarak; Federal Konsey ve Devlet Duma'sı olarak tasarlanmıştır. Duma'nın üye sayısı 450, Federal Meclis'in üye sayısı ise 170 ile sınırlandırılmıştır. Yürütme organı, başkanlık yönetimi, güvenlik konseyi, hükümeti oluşturan başbakan, bakanlar kurulu ve daha sonraki dönemde oluşturulan sekiz⁶ Ana-Bölgenin temsilcilerinden oluşmaktadır. Yargı organına bakıldığında anayasa mahkemesi, federal mahkemeler ve bölgesel mahkemelerden oluşmaktadır (Remington, 2004: 374).

Rusya Federasyonu, 85⁷ federe birimden oluşmaktadır. Bu birimler altı alt sınıflamaya bölünmüştür: Cumhuriyetler, kraylar, oblastlar, federal şehirler, otonom oblast ve otonom okruglar. Rusya Federasyonu'nun kendi içindeki siyasi kültürü nedeniyle federe birimlerin her biri Anayasa'da eşit olarak gösterilse de özerklik seviyelerinin farklı olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü cumhuriyetlerin yönetimlerini büyük oranda halk seçerken, diğer federal birimlerin mülki yöneticileri doğrudan devlet başkanı tarafından atanmaktadır.

⁶ Federal birim sayısını daha önce yedi iken sekize yükseltmiştir. <http://gov.ru/main/page3.html>, 08.07.2017

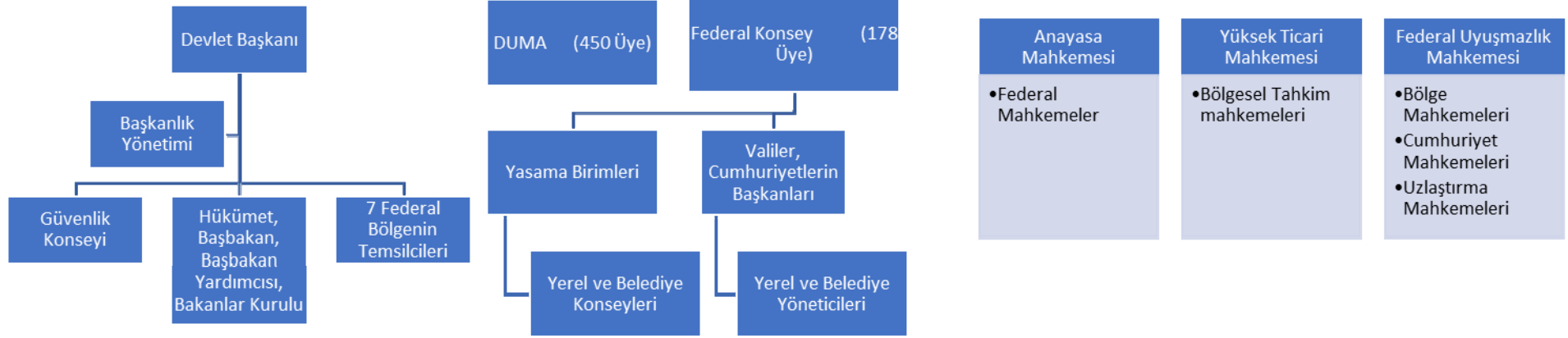
⁷ 16 Mart 2014 tarihinde Kırım'da Rusya'ya katılma konusunda referandum yapılmıştır. Kırım halkı, % 95,7 oranında Rusya'ya katılmak istemiştir (<http://crimea.ria.ru/krymskayavesna/20160316/1103758154.html>, 09.07.2017). Referandum sonrasında Kırım Cumhuriyeti ve Federal Şehir olan Sivastopol'ün Rusya'ya dahil olmasıyla 83 olan federe birim sayısı 85'e yükselmiştir (<http://gov.ru/main/page3.html>, 09.07.2017).

Devlet başkanının temel görevinin başında devlet düzenini, egemenliğini ve bağımsızlığını korumak gibi temel görevler gelmektedir. Yürütmenin oluşumu ve işleyişi yasama organından bağımsızdır. Anayasa, federal devletle federe birimlerin yetkilerini de açıkça belirlemiş (RF Anayasa, m.11) ve yerel yönetimlerin kendi yetki alanları içinde bağımsız olduklarını kabul etmiştir (RF Anayasa, m.12).

YÜRÜTME ORGANI

YASAMA ORGANI

YARGI ORGANI

Şekil I: 1993 Anayasasına Göre Oluşturulan Organlar

Kaynak: (Remington, 2004: 374).

I. III Rusya Federasyonu'nda Başkanlık Sistemi

Devlet başkanı, halk tarafından altı yıllığına seçilmektedir. 2008 yılında itibaren yürürlüğe giren Anayasa değişikliği ile devlet başkanının dört yıl olan görev süresi altı yıla yükseltilmiştir. Anayasaya göre, 35 yaşından küçük olmayanlar ile Rusya'da en az 10 yıl sürekli ikamet edenler devlet başkanı seçilebilmektedir. Bir kimse üst üste en fazla iki defa devlet başkanı seçilebilmektedir (RF Anayasası, m.81). Devlet Duma'sında sandalyesi bulunan siyasi partiler, doğrudan aday gösterebilmektedir (RF Anayasası, m.36/2). Diğer tescilli siyasi partiler, her bir federe birimden 50.000'den fazla olmamak üzere toplam 2 milyon imza toplamak suretiyle aday gösterebilmektedir. Bağımsızların aday olabilmeleri için de 2 milyon imza gereklidir (RF Anayasası, m.36/1). Kanuna göre, geçerli oyların %50'sinden fazla oy alan aday devlet başkanı seçilmiş olmaktadır (RF Anayasası, m.76/3). İlk turda hiçbir aday bu çoğunluğu sağlayamazsa ilk turda en fazla oy alan iki aday arasında ikinci tur oylama yapılmakta (RF Anayasası, m.77/1) ve en çok oy alan aday devlet başkanı seçilmektedir (RF Anayasası, m.77/4).

1993 Anayasası'na göre, devlet başkanı devletin başı, anayasanın, insan hak ve özgürlüklerinin ve vatandaşların garantörü pozisyonundadır. Aynı zamanda konumu gereği, anayasal organların hiçbirine tabi değildir. Anayasaya göre devlet başkanının temel görevleri arasında devlet organlarının uyumlu çalışmasını sağlamak, iç ve dış siyasetinin genel yönünü belirlemek ve Rusya Devletini temsil etmek bulunmaktadır (Bondarets, 2011: 90; RF Anayasası, m.80). Ayrıca Rusya silahlı kuvvetlerin yüksek komutanı olup sıkıyönetim (RF Anayasası, m.87/1-2) ve olağanüstü hâl (OHAL) (RF Anayasası, m.88) ilan eder. Silahlı kuvvetlerin yüksek komuta kademesini atamak ve görevden almak (RF Anayasası, m.83/1-k), ülkenin askeri doktrinini onaylamak (RF Anayasası, m.83/1-h), Güvenlik Konseyini oluşturmak ve başkanlık etmek (RF Anayasası, m.83/1-g) devlet başkanının ulusal güvenlik ve savunma ile ilgili yetkileridir.

Devlet Başkanı, Duma'nın rızası ile başbakanı atamaktadır (RF Anayasası, m.83/1-a), Başbakan yardımcısı ve bakanlar da başbakan tarafından aday gösterildikten sonra devlet başkanı tarafından atanmaktadır (RF Anayasası, m.112/2). Bunların atanması veya görevden alınması ile ilgili parlamentonun herhangi bir yetkisi yoktur. Devlet başkanı, hükümetin istifası hakkında karar verir (RF Anayasası, m.117). Hükümet toplantılarına başkanlık etme yetkisine sahiptir (RF Anayasası, m.83/1-b). Devlet başkanı, merkez bankası başkanlığına aday göstermek ve başkanın görevden alınmasını Duma'nın gündemine getirmekle yetkilidir (RF Anayasası, m.83/1-d).

Kanun önerisinde bulunabilme (RF Anayasası, m.84/1-d) ve veto yetkisi bulunur. Devlet başkanı, kanunları imzalar ve yayımlar. Veto edilen kanun, Federasyon Konseyi ve Duma üye tamsayısının 2/3 çoğunluğu ile tekrar kabul edilirse, Devlet Başkanı kanunu imzalamak ve yayımlamak zorundadır (RF Anayasası, m.107).

Anayasa, devlet başkanına Duma'yı feshetme yetkisi tanımaktadır (RF Anayasası, m.109/1), ancak seçimlerin ardından bir yıl geçmeden feshedilememektedir (RF Anayasası, m.109/3). Devlet başkanına yönelik suçlamalarda, Federasyon Konseyi konu hakkında karar verinceye kadar devlet başkanı Duma'yı feshedememektedir. Aynı şekilde sıkıyönetim veya olağanüstü hâl varken veya görevinin bitmesine altı ay kala Duma'yı feshedememektedir (RF Anayasası, m.109/4-5). Duma, hükümete güvensizlik oyu verebilir. Güvensizlik oyu için üye tamsayısının çoğunluğunun oyu gerekmektedir. Güvensizlik kararından sonra devlet başkanı dilerse hükümetin istifasını ilan eder, dilerse Duma'nın kararını reddeder. Üç ay içerisinde Duma bir kez daha güvensizlik oyu verirse, başkan ya hükümetin istifasını açıklar ya da Duma'yı fesheder (RF Anayasası, m.117/3). Devlet başkanı Federasyon Konseyini feshedememektedir.

Başkan, kararname ve emirler çıkarabilir. Ancak, kararname ve emirler, Anayasa ve federal kanunlara aykırı olmamalıdır (RF Anayasası, m.90). Kararname çıkarma yetkisi genel bir yetki değildir. Federal bütçe, vergi ve harçlar, finans, kur, kredi ve gümrük, para konuları ile vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesi, temel hak ve hürriyetler, idari yapı, seçim kuralları gibi pek çok konunun sadece

federal kanunla düzenlenebilir. Kanunla düzenlenmesi gereken bir alanda kararname değil kanun hükümleri geçerlidir. Başkan, Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, Yüksek Tahkim Mahkemesi üyelikleri ile başsavcılık için adayları belirler ve Federasyon Konseyine sunar. Federal mahkemelerde görev yapan hâkimleri atar (RF Anayasası, m.83/1-f).

Siyasi bağlamda devlet başkanının görev ve yetkileri son 20 yılda daha da önemli hale gelmiştir (Petruşkina, 2013: 80). Federe birim vali adayı, yasama organı üyelerinin yarısından fazlasının onayı ile vali olarak atanmaktayken 2013 yılından itibaren yasama organlarına doğrudan seçimlerden vazgeçme ve devlet başkanının göstereceği üç aday arasından birini vali olarak seçme yetkisi tanınmıştır. Devlet başkanı dokunulmazlığa sahiptir. Soruşturma, Duma üye tamsayısının üçte birinin vereceği önerge üzerine başlamaktadır. Devlet başkanının vatana ihanet (high treason) ve başka bir ağır suç (grave crime) işlediği yönündeki isnadın yapılması için, Duma üye tamsayısının üçte ikisinin kararı gerekmektedir. Yüksek Mahkemenin, Duma tarafından isnat edilen suçların varlığına ve Anayasa Mahkemesinin de suç isnadına ilişkin kuralların gözetildiğine dair karar vermesi gerekir. Federasyon Konseyi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile devlet başkanı suçlanır ve görevden alınır (RF Anayasası, m.93).

II. TÜRKİYE'DEKİ CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ

Osmanlı devletinin Birinci Dünya Savaşı sonrasında dağılmasıyla birlikte yeni devletler ortaya çıkmıştır. Bu devletlerden birisi de Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Bu devletin yeniden yapılanması sürecinde 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları hazırlanarak devlet içinde yaşanan yönetsel krize cevap aranmıştır. 2007 yılında yapılan referandumla Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi kabul edilmiştir (İnanç, vd, 2015: 12). 2016 yılında ise yürütmenin cumhurbaşkanı elinde toplanması ve başbakanlığın kaldırılması, parlamento içinden çıkan yürütme yerine doğrudan seçimle gelen yürütme biçiminde bir yönetim şekline yönelik anayasa değişikliği çalışmaları yürütülmüştür. Değişikliğin gerekçesi olarak devlet içinde seçimle gelen cumhurbaşkanı ile başbakan arasında bir mücadele olma ihtimali ve çift başlılık gösterilmiştir. Yeni yürütme modeli ile daha hızlı kararlar alınabileceği ve 07 Haziran 2015- 01 Kasım 2015 seçimleri arasındaki başarısız koalisyon görüşmeleri sahnelerinin bir daha yaşanmayacağı iddia edilmiştir (Bilgiç, 2017: 10). Sonuç olarak anaya değişikliği teklifi ile yürütmenin diğer kuvvetlere nazaran daha güçlü hale gelmesi referandumda halka sorulmuş ve halk tarafından onaylanmıştır. 'Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi' halk tarafından kabul edilmiştir (YSK, 2017). Bu yönetim sisteminde başkanlık sisteminin izlerini görmek, görece Türkiye ve Rusya'daki hükümet etmenin anlaşılmasını sağlamak açısından faydalı olacaktır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sisteminde; Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilmektedir. Cumhurbaşkanlığına, siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler ile en az yüz bin seçmen aday gösterebilir. Oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilir. Cumhurbaşkanının partisiyle bağı kesilmemektedir (Fendoğlu, 2017: 90-91; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982⁸).

⁸ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 16 Nisan 2017 tarihli değişiklikleri kapsamaktadır.

II. I. Cumhurbaşkanının Yürütmeye Dair Yetkileri

Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Milletinin birliğini temsil eder. Anayasanın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder. Cumhurbaşkanı, yardımcılarını ve bakanları atar ve görevlerine son verir. Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanı kararnamesi ile düzenler. Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilen yabancı devlet temsilcilerini kabul eder. Milletlerarası antlaşmaları onaylar ve yayımlar. Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır. Türkiye Büyük Millet Meclisi adına, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder. Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir. Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir. Cumhurbaşkanı OHAL ilan edebilir (T.C. Anayasası, m.104). Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir. (T.C. Anayasası, m.8). Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenemez. Kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir (T.C. Anayasası, m.106).

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifini, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde, geçici bütçe kanunu çıkarılır. Geçici bütçe kanununun da çıkarılamaması durumunda, yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilerek uygulanır. Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında her türlü idari soruşturma, inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar. Milli güvenliğin sağlanmasından ve silahlı kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından Cumhurbaşkanı sorumludur (T.C. Anayasası, m. 117).

Cumhurbaşkanınca atanan Genelkurmay Başkanı Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanı namına yerine getirir. Kamu tüzelkişiliği kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur. Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunları ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler (T.C. Anayasası, m. 124).

YÖK, Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muafık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir (T.C. Anayasası, m.73). İhracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Cumhurbaşkanına yetki verilebilir (T.C. Anayasası, m.167).

II. II. Cumhurbaşkanının Yasamaya Dair Yetkileri

Cumhurbaşkanı kanunları yayımlar. Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğünün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar. Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar. Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde

açılış konuşmasını yapar. Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir. Meclisi toplantıya çağırır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu ile seçimlerin yenilenmesine karar verebilir (T.C. Anayasası, m.116). Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır (Geçici Ek m. 21).

Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerindedir. Kanunlar ise Cumhurbaşkanınca yayınlanır. Cumhurbaşkanının kabul etmediği kanunları Türkiye Büyük Millet Meclisi kanunu üye tam sayısının salt çoğunluğu ile aynen kabul ederse kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi; meclis araştırması, genel görüşme, meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır. Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir (Bayraktar-Durgun, 2017: 498-499; T.C. Anayasası, m.104).

II. III. Cumhurbaşkanının Yargıya Dair Yetkileri

Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir. Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı seçim kararı alamaz. Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlar için de görevde buldukları sürede aynı süreçle soruşturma açılır. Görevleriyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar bakımından, görevleri bittikten sonra da aynı hükümleri uygulanır. Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, göreviyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır. Hakimler Savcılar Kurulunun üç üyesi Cumhurbaşkanınca seçilir. Anayasa Mahkemesine üye seçer (T.C. Anayasası, m.104).

SONUÇ YERİNE

Batı toplumlarına kıyasla Osmanlı ve Rus toplumları Weber tarafından Doğu toplumu olarak tanımlanmıştır (Weber, 2012). Doğu toplumu olarak tanımlanan bu toplumların demokratik yaşam süreçleri kendi içinde ve iç dinamiklerine bağlı olarak açıklanmalıdır. Türkiye ve Rusya devletlerinin tarih boyunca yönetsel bağlamda birçok deneyime sahip oldukları bilinmektedir. Yönetsel bağlamda her iki devletin benzerlikleri ve farklılıkları bulunmaktadır.

Türkiye'de de Rusya'da da devlet başkanlığı halk tarafından ve iki dönem için seçilmektedir. Seçimlerde ilk turda oyların yarısından fazlasını alan aday seçimi kazanmakta, aksi takdirde ikinci tur oylamalara geçilmektedir. Türkiye'de başkanın süresi beş yıl iken, Rusya'da daha önce dört yıl olan görev süresi son yıllarda altı yıla çıkartılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı yürütmenin başıdır. O yüzden modelde başbakan bulunmamaktadır. Rusya Devlet Başkanı ise erkler üstüdür. Yürütmenin başında başbakan bulunmaktadır. Başbakan, bakanları ve yardımcılarını devlet başkanına önermekte ve devlet başkanı atama yetkisini kullanmaktadır. Rusya Devlet Başkanı'nın ayrıca bir yardımcısı yoktur. Türkiye'de ise Cumhurbaşkanı kendisine yardımcılar seçebildiği gibi dilediği isimleri bakan olarak atayabilmektedir.

Türkiye Cumhurbaşkanı doğrudan yürütme yetkisini kullanmakta, Rusya'da başkanın hükümete başkanlık etme yetkisi bulunmaktadır. Her iki devlet başkanı da parlamento/Duma'yı fesih

edebilmektedir. Rusya'da devlet başkanı Duma ve hükümeti feshederken kendisi yerinde kalmaktadır. Türkiye'de ise cumhurbaşkanı meclisi feshettiğinde kendi görev süresi de sona ermektedir. Türkiye'de cumhurbaşkanı temsili olarak, Rusya'da ise devlet başkanı doğrudan silahlı kuvvetlerin komutanıdır. Gerekliğinde kullanılmasına karar verir. Rusya'da olağanüstü dönemler için sıkıyönetim ve OHAL varken, Türkiye'de yalnızca OHAL uygulaması bulunmaktadır.

Her iki sistemde de başkanlık kararnameleri vardır. İki modelde de kararnamelerin anayasal haklara ya da kanunla düzenlenen hükümlere müdahale edememesi esastır. Rusya'da devlet başkanı kanun önerebiliyorken Türkiye modelinde yalnızca meclis kanun teklif edebilir. Rusya'da Yüksek Tahkim Mahkemesi ve Anayasa üyelerini Federal Meclis seçerken, Türkiye'de Cumhurbaşkanı seçer. Milli Güvenlik Kuruluna başkanlık etmek, dış temsilcileri atamak, milletlerarası antlaşmaları onaylamak gibi bazı yetkiler ise iki ülke için ortak hükümlerdendir. Rusya'da bölge valileri devlet başkanı tarafından önerilip Duma tarafından seçilmektedir. Türkiye modelinde cumhurbaşkanı valileri doğrudan atama yetkisine sahiptir.

Rusya'da parlamentonun, devlet başkanı karşısında sahip olduğu tek yetki suçlama ile devlet başkanının görevden alınmasıdır. Türkiye modelinde araştırma, soruşturma, yazılı soru gibi denetim mekanizmaları öngörülmektedir. Rusya'da Devlet Başkanı 2/3 çoğunluk ile yargılanırken, Türkiye'de bu oran 3/5'tir.

Sonuç olarak genel bir değerlendirme yapıldığında Rusya'daki sistemde başkanın erkler üstü konumu nedeniyle daha az denetlenebilir bir yapıyla korunduğu söylenebilir. Türkiye'deki cumhurbaşkanlığı sistemi eleştirilere rağmen meclisin tek başına feshedilememesi, farklı denetim yollarının öngörülmesi gibi sebeplerle Rusya sistemine göre daha denetlenebilir konumdadır. Bununla birlikte Türkiye'de cumhurbaşkanının yürütmeye dair çok daha doğrudan yetkilerle donatıldığı görülmektedir. Rusya'da devlet başkanı yetkilerini kullanırken Duma'ya danışmak, öneriler üzerinden hareket etmek gibi kısıtlarla sınırlandırılmıştır. Türkiye'de cumhurbaşkanı yürütmeyi doğrudan kapsarken yasama ve yargı alanlarına dair yetkilerle de donatılmıştır.

Rusya'daki federal sistemdeki güç paylaşımı dolayısıyla da devlet başkanının yetkilerinin görece daha kısıtlı kaldığı iddia edilebilir. Türkiye'de cumhurbaşkanı ise valileri de doğrudan atayarak geniş ölçekli bir yetki alanına erişmektedir. Seçim usullerinde de benzerlikler görülmekle birlikte ülkenin yapısına ve demografisine bağlı değişiklikler bulunmaktadır. Her iki sistemde öngörülen %50 çoğunluk şartı ise önemli bir meşruiyet kaynağıdır. Putin'den önce daha pasif olarak addedilen Rusya sistemi, son yıllarda etkin bir şekilde işletilmektedir.

Son olarak Rusya'da yarı başkanlık sisteminin güçlendirilmiş başkanlık⁹ sistemine doğru bir eksen kayması yaşaması, demokratik haklara ulaşma açısından anti-demokratik bir değerlendirme olarak algılanmamalıdır. Bu anlamda Rusya örneğinden alınması gereken en önemli ders, kendine has bir demokrasi anlayışının olmasıdır. Bu durum için son 15 yıllık süreçte yapılan reformlara bakılmalıdır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra özellikle Putin öncesi ve sonrası dönemlerde Rus yönetim anlayışı yıkıcı olmaktan ziyade yapıcı ve küresel sürece uyum politikalarıyla hareket etmiştir. Bu anlamda Türkiye'de de 2019 yılından sonra uygulanacak olan Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Rusya'ya kıyasla kendine has bir yönetim modeli oluşturacağı öngörülebilir. Liyakat ilkesi ve demokratik değerler korunduğu sürece Türkiye'nin de kendine özgür bir modelle daha demokratik sistemin inşasının mümkün olabileceği ümit edilmektedir. Öte yandan olası sorun alanları için Rusya'da yaşandığı gibi süreç içerisinde düzenlemelerin gelmesi muhtemeldir. Rusya'da yeni model ile birlikte başarılı bir dönemin yaşanması sistemin en azından pragmatik bir yönetim modelini doğurduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Türkiye'de ise Cumhurbaşkanlığını halkın seçmesinin kabulünün ardından başlayan belirsiz yönetim modelinin Rusya örneğinde olduğu gibi süreç içerisinde daha iyiyi yakalamaya çalışan bir yönelimde olması beklenmelidir.

⁹ "Güçlendirilmiş Başkanlık" kavramı 2008 yılında İstanbul Üniversitesinde hazırlanan "Demokratikleşme Sorunsalı Çerçevesinde Rusya'da Hükümet Şekli Üzerine" başlıklı doktora çalışmasında kullanılarak Rusya'nın demokratik olmadığı iddia edilmiştir.

Aynı noktadan hareketle Türkiye’deki sistemin de nasıl işletileceğini izlemek ve tekrar değerlendirmek yerinde olacaktır. Türkiye’de 2019 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri sonrası tam anlamıyla yürürlüğe girecek yeni cumhurbaşkanlığı sisteminin ne kadar işlevsel ve/veya demokratik olacağı yeni dönemde daha net ortaya koyulabilecektir.

KAYNAKÇA

- Abdullayev, N. (2008). Demokratikleşme Sorunsalı Çerçevesinde Rusya’da Hükümet Şekli Üzerine. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi.
- Akyıldız, F. (2013). Rusya’da Yerel Yönetimler. Dünyada Yerel Yönetimler. Okçu, M. ve Özgür, H. (Eds.). Ankara: Seçkin Yayıncılık. 545-584.
- Avraamova, M. E. (2010). Vosproizvodstvo Adaptatsionnih Praktik v Period Rossiyskoy Transformatsii, Retrieved June 14, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: <http://ecsocman.hse.ru/data/2010/12/16/1214863289/Avramova.pdf>.
- Barabaşev, A. G. i Klimentko, A. V. (2010) “Administrativnaya Reforma i Reforma Gosudarstvennoy Slujbi v Rossii-Voprosi Realizatsii i Koordinatsii” Gosudarstvennyy Universitet. Moskva.
- Bayraktar-Durgun, G. (2017). Anayasa Referandumunu ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye*. 94. 494-499.
- Belyavskiy, M. T., Leontev, A.k., Novitskiy, G.A., Ribakov, B.A.i Saharov, A.M., (1983). *İstoriya SSSR: S Drevneyşih Vremen Do Kontsa XVIII v.*, Moskva: Vısşaya Şkola.
- Bilgiç, K. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Doğru. *Türkiye’de İktidar: Yönetim Kültürü Dergisi*. 15. 8-15.
- Bondarets, E. (2011). President Possiyskoy Federatsii: Konstitutsionno-Pravovoy Status v Sisteme Organov Gosudarstvennoy Vlasti. *Pravo i Upravleniye XXI Vek*. 2. 90-96.
- Fendoğlu, H. T. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye*. 94. 90-109.
- Gaidar, E. (1996). Russian Reform. Gaidar Institute for Economic Policy. Retrieved April 25, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2144676
- Gaidar, E. (1997). *Gosudorstvo i Evolyutsiya, Dni Parajenii i Pobed*. Moskva: Izdatelstvo Evraziya.1.
- Güler, B.A. (2013). *Yerel Yönetimler Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım*, Ankara: İmge Yayınevi.
- Hakimov, R. (2011). *Rossiyskiy Federalizm: Teoriya i Praktika*. Kazan.
- İnanç, H.; Caner, C. & Bozaslan, B. M. (2015). *Türk Tipi Başkanlık Sistemi Raporu*. Kütahya: Küresel Araştırma Düşünce Merkezi.
- Kotz, D. M. & Weir, F. (2007). *Russia's Path from Gorbachev to Putin The Demise of The Soviet system and the new Russia*. Routledge.
- Lenin, V. I. (1991). The Prosecuters of The Zemstvo and The Hannibals of Liberalism, *Collected Works*, 5. Progress Publishers, Moscow, 1977.
- Naumov, S. Yu. (2011). *İstoriya Gosudarstvennogo Upravleniya v Rossii*”, *Sisteme Gosudarstvennogo Upravleniya*. Moskva: Forum. 23-67.
- Ojegov, S. İ. (2008). *Slovar’ Ruskogo Yazıka*. 25-e İzdanie, Moskva: Oniks.

- Öztürk, B. (2010). *Rus İhtilali*. Ordu: Serüven kitapevi.
- Paşkaviç, P. A. (2009). *İstoriya Gosudarstva i Prava Rossii*. Retrieved June 5, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: http://be5.biz/konstitucionnoe_pravo/konstitucia_rf.html.
- Petruşkina, Y. D. (2013). Polnomoçiya Prezidenta RF Kak Glavı Gosudarstva. *Zakonnost i Pravoporyadok v Sovremennom Obşçestve*. 15. 80-84.
- Polnomochnie Predstaviteli Prezidenta, Retrieved July 09, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: <http://gov.ru/main/page3.html>.
- Roskin, M. G. (2011). *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür*, (Çeviren B. Seçilmişoğlu), Ankara: Adres Yayınları.
- Rossiyskaya Konstitutsiya (1993). Retrieved June 18, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: <http://www.constitution.ru>.
- Remington, F. T. (2004). *Politics in Russia, Comparative Politics Today A World View*. Pearson Longman, 367-416.
- Rusya Federasyonu Anayasası/1993 Anayasası (1993) Çev: Alesker Aleskerli. Retrieved July 08, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: <http://www.anayasa.gen.tr/rusya.html>.
- Slovarce, “Knyazjestvo”, Retrieved August 02, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: <https://slovar.cc/enc/bse/2005178.html>.
- Sogrin, V. V. (2005). *Dvatsat Let Rossiyskoy Transformatsii 1985-2005: Peripetii İstoriografiçeskogo Pluralizma*. Retrieved June 02, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: <http://ecsocman.hse.ru/data/2010/12/15/1214861389/Sogrin.pdf>.
- Tellal, E., & Keskin, N. E. (2009). Rusya Federasyonu’nda Kamu Yönetimi. *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri*, Ankara: İmge Kitapevi. 469-543.
- Vorojeykina, T. E. (2010). *Dvatsat Let Rossiyskoy Transformatsii. Glyadya Nazad: Vozmojne Alternativı v Razvitii Perestroyke*. Retrieved June 22, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: <http://ecsocman.hse.ru/data/2010/12/16/1214863336/Vorozheikina.pdf>.
- Vladimirovna, S. V. (2011). *Teoretiko-Metodologičeskie Osnovı Gasurdarstvennogo Upravleniya. Sistema Gosudarstvennogo Upravleniya*, Moskva: İzdatelstvo Forum.
- Yüksek Seçim Kurulu (2017). 16 Nisan 2017 Halkoylaması Sonuçları. Retrieved August 02, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2017-663.pdf>.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları. Retrieved August 02, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2017.pdf.
- Weber, M. (2012). *Şehir: Modern Kentin Oluşumu*. Ed. Don Martindale ve Gertud Neuwirth (Çev: Musa Ceylan). İstanbul: Yarın yayınları.
- 16 Mart 2014 Referandumu. Retrieved July 09, 2017 (de indirildi) from the World Wide Web: <http://crimea.ria.ru/krymskayavesna/20160316/1103758154.html>.